

Burgemeester Johan Remkes: "Diep respect voor de overlevenden"

Op 3 maart 1945 werd de wijk Bezuidenhout in Den Haag getroffen door een verwoestend bombardement. Een groot deel van de wijk lag in puin, honderden mensen lieten het leven of raakten gewond en tienduizenden verloren hun huis. Op dinsdag 3 maart 2020 sprak burgemeester Remkes tijdens de officiële herdenking van het bombardement op Bezuidenhout.

Speech burgemeester Remkes

Dames en heren,

Wie er oog voor heeft, kan ze zien. De sporen die de Tweede Wereldoorlog heeft nagelaten in Den Haag. Vijf duistere jaren waarin onze stad en haar bevolking onnoemelijk hebben geleden. Een periode van onrecht, rassenwaan en volkerenmoord. Een tijd ook waarin Den Haag en de Hagenaars zwaar werden getroffen door oorlogsgeweld. En als dat ergens heel duidelijk te zien is, dan wel hier, in het Bezuidenhout.

Precies vijfenzeventig jaar geleden werd deze prachtige Haagse wijk getroffen door een verschrikkelijke luchtaanval. Het gevolg van een poging van de Royal Air Force om een einde te maken aan de lancering van V-2 raketten vanuit Den Haag. In de weken ervoor waren er in het Bezuidenhout ook al bommen terechtgekomen. Eind februari was het er "één glasruïne", aldus een bezoeker aan de stad.

De aanvallen, met de regelmaat van de klok, moeten de zenuwen van de bewoners tot het uiterste belast hebben. Het gevoel dat ieder moment het gevaar vanuit de lucht kan toeslaan. De meesten van ons kennen dat niet, gelukkig maar. Voor de Hagenaars van toen was het de realiteit waarmee ze moesten zien te leven. En dat, terwijl ze reikhalzend uitkeken naar de bevrijding. Het einde van de onderdrukking, de honger en de schaarste aan alles.

"De aanvallen, met de regelmaat van de klok, moeten de zenuwen van de bewoners tot het uiterste belast hebben."

Burgemeester Remkes

Minister Arie Slob legt krans met nabestaande van het bombardement. Foto: Sanne Bakker.

En toen kwam die noodlottige zaterdag 3 maart 1945. Als gevolg van een tragische fout belandden de bommen niet in het Haagse Bos maar in de dichtbevolkte woonwijk ernaast. In nog geen half uur tijd werd een groot deel van het Bezuidenhout weggevaagd. Ongeveer 550 mensen vonden de dood. Tienduizenden mensen sloegen op de vlucht, velen naar Voorburg, waar ze werden opgevangen en verpleegd. Overlevenden stonden letterlijk met lege handen: ze waren alles kwijt.

Een ooggetuige meldde: *“Op straat was het verschrikkelijk. Jong en oud, gebrekkige mensen, van alles zag je vluchten. Overal om je heen zag je de huizen branden. Er was geen blusschen aan”*. Een inwonster van Wassenaar noteerde in haar dagboek: *“Vandaag is het verschrikkelijk geweest in Den Haag. Als je naar buiten kijkt, kun je de vlammen hier vandaan zien. [...] Het lijkt of heel Den Haag er aan moet.”* De brandweer kampte met grote problemen, zoals het wegvallen van de waterdruk en een tekort aan mankracht - een gevolg van de razzia's in de maanden ervoor .

Of dat allemaal nog niet erg genoeg was, stortte midden in de nacht van zaterdag op zondag ook nog eens een V-2 neer, met nog meer doden tot gevolg. Toen de laatste rook eenmaal was opgetrokken, werd de verwoesting in alle hevigheid zichtbaar. Een foto van de allereerste herdenking, precies een jaar later, op 3 maart 1946, onderstreept dat nog eens heel duidelijk.

*3 maart 1946, eerste herdenking van het bombardement.
Fotopersbureau van den Heuvel, collectie Haags Gemeentearchief*

Op die foto zien we een menigte op een lege vlakte. Omringd door de resten van gebouwen, bedekt met een laag sneeuw. Een beeld dat iets desolaats uitstraalt. Dat komt niet alleen door de omgeving maar ook omdat je beseft hoe vers het verdriet en de rouw voor de overlevenden toen moeten zijn geweest. Dat die zelfde generatie vervolgens dit land, deze stad en ook deze wijk weer heeft opgebouwd, daarvoor kunnen wij slechts het hoofd buigen, in diep respect.

Dit jaar vieren we dat de oorlog 75 jaar geleden ten einde kwam. 75 jaren waarin verschillende generaties hebben kunnen opgroeien, in vrede en in vrijheid. En in een welvaart die velen voordien niet voor mogelijk hadden gehouden. Den Haag heeft zich niet alleen hersteld van de immense schade die de oorlog had aangericht. Het heeft zich sinds 1945 in steeds hoger tempo verder ontwikkeld tot een internationale stad van vrede en recht. Maar toch zijn ze nog zeker te zien, de sporen in het straatbeeld die ons herinneren aan het leed van toen. Die ons eraan herinneren hoe goed wij het nu hebben. Maar: je moet die sporen wel als zodanig kunnen herkennen. Daarvoor is kennis onontbeerlijk.

"Dat die zelfde generatie vervolgens dit land, deze stad en ook deze wijk weer heeft opgebouwd, daarvoor kunnen wij slechts het hoofd buigen, in diep respect."

Burgemeester Remkes

Defilé bij het monument aan de Juliana van Stolberglaan. Foto: Sanne Bakker

En het doorgeven van kennis over de gebeurtenissen uit de Tweede Wereldoorlog wordt alleen maar belangrijker nu het aantal ooggetuigen van toen met het jaar kleiner wordt. Gelukkig dat er bij deze herdenking nog mensen aanwezig kunnen zijn die de oorlog en het bombardement hebben meegemaakt. Dit moet een bijzonder beladen dag voor u zijn. Dank u wel voor uw komst.

Aan ons en de komende generaties is de taak om de verhalen van u en van hen die niet meer onder ons zijn, door te vertellen. In Den Haag zijn velen daarmee bezig. Op dit moment is in het atrium van het stadhuis bijvoorbeeld een [tentoonstelling te zien over de luchtoorlog boven Den Haag](#). Georganiseerd door het gemeentearchief en gebaseerd op het boek van Henk Ambachtsheer en Corien Glaudemans dat vorig jaar hierover is verschenen.

Twee weken geleden opende wethouder Bruines, samen met scholieren van de Liduinaschool en ooggetuigen van het bombardement de [tentoonstelling 'De herinnering blijft...'](#) in de MN expositieruimte aan de Beatrixlaan. En vrijwilligers van Stichting 3 maart 1945 en Stichting WO2 Sporen hebben ontelbare uren gestoken in het in kaart brengen van de slachtoffers van het bombardement.

De slachtoffers van die verschrikkelijke Tweede Wereldoorlog zullen wij steeds in ere houden. Door hen te herdenken, zoals vandaag, maar ook door ons aller inzet voor een vrije, vreedzame en rechtvaardige samenleving. Een samenleving die gestoeld is op onze grondwet en onze rechtsstaat.

De rechtsstaat die uiteindelijk tot doel heeft om “ieder mens van angst te bevrijden opdat hij zoveel mogelijk in geborgenheid leeft”, om het te zeggen met de eeuwenoude woorden van Baruch Spinoza, de grote filosoof van de Haagse Paviljoensgracht. Een leven zonder angst, in vrede en vrijheid: de slachtoffers van 3 maart 1945 was het niet vergund. Aan ons de opdracht om ervoor te zorgen dat de huidige en toekomstige generaties dat geluk wel mogen proeven.

[Bron: Gemeente Den Haag, 2020:

<https://denhaag.com/nl/burgemeester-johan-remkes-bij-het-bombardement-op-het-bezuidenhout>]